

УДК 378.016:035

ВИСВІТЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ БЕЗПЕКИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Н. Д. Філіпець, О. О. Філіпець, О. Г. Кметь

Буковинський державний медичний університет

HIGHLIGHTING OF THE PRINCIPLES OF DRUG SAFETY IN TEACHING OF MEDICAL DISCIPLINES

N. D. Filipets, O. O. Filipets, O. H. Kmet

Bukovyna State Medical University

У роботі висвітлено та обґрунтовано практичне значення одночасного викладання на кафедрі фармакології навчальної медичної дисципліни “Основи біомедичної етики та біобезпеки” та курсу за вибором студента “Побічна дія ліків”, цілі яких орієнтовані на усвідомлення принципів безпечного та раціонального призначення лікарських засобів.

The thesis highlights and substantiates practical significance of simultaneous teaching of medical disciplines “Fundamentals of biomedical ethics and biosafety” and the elective course “Side effects of drugs” at the Department of Pharmacology that are focused on realization of principles of safe and rational drug prescription.

Вступ. Зважаючи на погіршення показників захворюваності населення, суспільство висуває високі вимоги стосовно відповідності підготовки у вищому медичному закладі до модернізації системи професійної освіти за умов сучасного економічного розвитку. Для удосконалення системи охорони здоров'я, в першу чергу, необхідно виховувати не тільки компетентного фахівця, але й формувати професійно-особистісну культуру майбутнього лікаря у всіх аспектах його діяльності. Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу передбачає ефективну науково-практичну інтеграцію професійних медичних дисциплін на одному курсі для підготовки висококваліфікованого спеціаліста [1]. Особливого значення набуває процес одночасного викладання на одній кафедрі навчальних дисциплін і курсів за вибором студента, які мають спільні задачі та цілі, а саме – орієнтовані на усвідомлення принципів безпечного та раціонального призначення лікарських засобів (ЛЗ). Такий підхід формує розуміння студентами важливого значення фундаментальних теоретичних знань для подальшого розвитку логічного практичного мислення та професійної компетенції. Тому метою роботи стало методологічне обґрунтування доцільності викладання студентам III курсу спеціальності “Лікувальна справа”, “Педіатрія” курсу за вибором студента “Побічна дія ліків” та на-

вчальної дисципліни “Основи біомедичної етики та біобезпеки” на кафедрі фармакології.

Основна частина. Фармакологія є науковим фундаментом для клінічної діяльності лікаря та першим кроком вирішування професійних терапевтичних завдань [2]. Під час практичних занять методом створення конкретних ситуаційних завдань досягається уміння студентів визначити препарат, охарактеризувати фармакокінетику та фармакодинаміку, вибрати раціональну лікарську форму, дозу, шлях введення, виписати в рецепті та призначити хворому. Закріплюється правильна відповідь обговоренням різноманітних варіантів завдань чи відповідей з переконливою аргументацією переважного вибору ЛЗ. Разом з тим підкреслюється, що не всі дозволені препарати є безпечними, розглядаються фактори, які зменшують чи сприяють побічній дії ЛЗ [3]. При цьому акцентується увага на механізмах токсичності програмних і сучасних препаратів, на особливостях взаємодії ліків і на збільшенні ризику побічних реакцій при комбінованому лікуванні. Такий підхід орієнтує студента на професійні дії у майбутніх клінічних ситуаціях, сприяє об'єктивному розумінню взаємозв'язку “лікар – хворий”, “організм – ліки”, “ліки – ефекти”.

Значна частка медичних помилок у всьому світі пов'язана як із неправильним дозуванням ліків, так і з небажаними ефектами препаратів [4]. Питання побічної дії ЛЗ лишається серед важливих проблем найбільш розповсюдженого методу лікування захво-

рювань – медикаментозної терапії. З метою формування навичок безпечного призначення ЛЗ на кафедрі фармакології викладається курс за вибором студента “Побічна дія ліків”. На лекційних і практичних заняттях висвітлюються підходи до фармакотерапії внутрішньої патології з позицій ускладнень ЛЗ. Індивідуальні контрольні завдання побудовані за принципом контролю рівня засвоєння знань з фармакології. Однак коло теоретичних питань і практичних навичок чітко визначено аспектами небажаних ефектів ЛЗ і заходів щодо їх попередження. Такий комплексний підхід, насамперед, підвищує рівень базових знань з фармакології, сприяє покращенню підготовки до ліцензійного інтегрованого іспиту “Крок-1”, а також прицільно орієнтує студента на медикаментозні ускладнення. Сподіваємось, що знання наслідків небачливого призначення ЛЗ у майбутній практичній діяльності віддзеркаляться свідомим, а не примусовим фіксуванням лікарем небажаних ефектів препаратів, заповненням картки-повідомлення про побічну реакцію та повідомлення про випадок у Всеукраїнську раду захисту прав та безпеки пацієнтів. Разом з цим виховується принципове ставлення до розрекламованих препаратів і методів лікування, професійне ставлення до одночасного призначення декількох препаратів.

Специфіка лікарської діяльності передбачає знання низки специфічних етичних правил, заборон та обмежень, які повинні братися до уваги тими, хто неминуче за фахом своєї професії втручається у життя іншої людини. Саме на розуміння ролі біоетичного підходу у діяльності сучасного медика спрямоване викладання на кафедрі фармакології навчальної дисципліни “Основи біомедичної етики та біобезпеки”. Серед факторів, які зумовлюють ефективну безпеку ЛЗ, особливого значення у наш час набув принцип

суворого дотримання біоетичних принципів призначення медикаментозної терапії [5]. Під час вивчення предмета студенти повинні вміти оцінювати потенційні ризики для здоров'я людини клінічного випробування ліків, шаблонного схематичного призначення ЛЗ, безконтрольної реалізації фармацевтичних препаратів, роль лікаря у виникненні медикаментозних ускладнень. Біоетичне мислення дозволяє лікарю більш вільно орієнтуватися у безлічі клінічних ситуацій та у новітніх медичних технологіях, зменшує ризик професійних помилок і, відповідно до принципу пріоритету прав і поваги до гідності пацієнта, захищає пацієнтів від неадекватної, “шкідливої” фармакотерапії. Така одночасна інтеграція навчальних дисциплін “Фармакологія”, “Основи біомедичної етики та біобезпеки” та курсу за вибором “Побічна дія ліків” передбачає свідоме ставлення до обов'язкового поєднання у практичній діяльності складових успішного лікування: призначення адекватної терапії, урахування ризиків поліпрагмазії, прогнозування і попередження побічних ефектів, роз'яснення принципів раціональної терапії, дотримання коректності у стосунках “лікар – пацієнт”.

Висновки. Отже, застосування інтеграційного підходу до викладання на кафедрі фармакології медичної дисципліни “Біомедична етика та біобезпека”, курсу за вибором “Побічна дія ліків”, орієнтованих на спільні задачі та цілі навчання, формує у майбутніх медиків усвідомлення особистої ролі у вирішенні проблеми безпечного та раціонального лікування. Отримані завдяки таким методичним підходам знання сприятимуть розвитку гуманного лікаря з професійним ставленням до найважливішого морального принципу медичних працівників “передусім – не нашкод”.

Література

1. Підготовка висококваліфікованого спеціаліста – основа впровадження кредитно-модульної системи навчання / Л. Ф. Каськова, О. О. Карпенко, О. Е. Абрамова [та ін.] // Медична освіта. – 2011. – № 3. – С. 82–85.
2. Gwee Matthew C. E. Teaching of medical pharmacology: the need to nurture the early development of desired attitudes for safe and rational drug prescribing / Matthew C. E. Gwee // Medical Teacher. – 2009. – Vol. 31, Issue 9. – P. 847–854.
3. Дроговоз С. М. Побочное действие лекарств / С. М. Дроговоз. – Харьков : СИМ, 2010. – 480 с.
4. Зиганшина Л. Е. Доказательная медицина в проблемном преподавании клинической фармакологии для улучшения использования лекарств / Л. Е. Зиганшина // Медицинское образование и профессиональное развитие. – 2010. – № 1. – С. 75–77.
5. Бобирьов В. М. Біоетичний підхід до призначення лікарських засобів і його роль у профілактиці побічної дії ліків / В. М. Бобирьов, Т. О. Дев'яткіна, О. М. Важича // Фармакологія та лікарська токсикологія. – 2011. – № 1. – С. 64–66.

Отримано 24.09.14